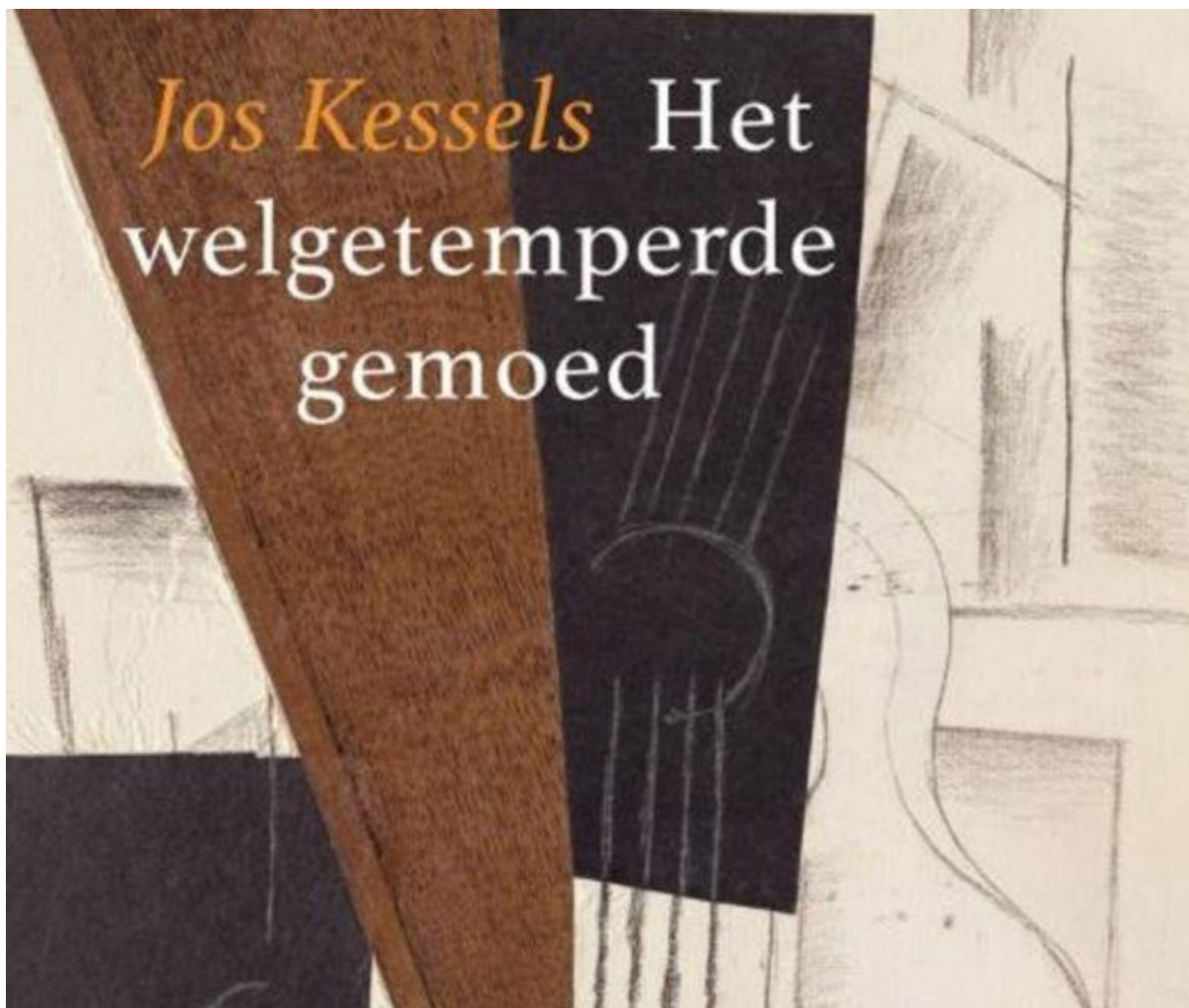

<https://www.trouw.nl/religie-en-filosofie/in-bach-is-onze-hele-gevoelswereld-terug-te-vinden~ae0956a0/>

In Bach is onze hele gevoelswereld terug te vinden

RELIGIE EN FILOSOFIE

Sofie Messeman– 18:34, 23 januari 2019

De schrijver

Jos Kessels (1948) studeerde rechten en filosofie. Hij specialiseerde zich in de theorie en praktijk van het socratische gesprek. In zijn bureau Eidoskoop past hij de technieken van het socratische gesprek toe op hedendaags management. Kessels schreef boeken als 'Socrates op de markt' (1997), 'Geluk en wijsheid voor beginners' (1999), 'Het poëtische argument' (2005), 'Spelen met ideeën' (2012) en 'Scholing van de geest' (2014).

De inspiratie

Tijdens de begrafenis van een tante ontwaart Jos Kessels in de woorden van de godsdienstige ritus een diepe harmonie. Het is een ervaring van waarachtigheid die hij ook vaak heeft bij het luisteren naar muziek. Kessels wil die subjectieve ervaring verder verkennen, hoe moeilijk ze ook in woorden te vatten is. Want niet alleen objectieve kennis doet ertoe. Om je te positioneren als mens in de wereld, is vooral de beleefde, subjectieve ervaring van belang.

Dat de schrijver onbeschrijflijke dingen benoemt, getuigt van zeldzame intellectuele bravoure

De aanpak

Kessels projecteert zijn eigen mentale ontwikkeling op 'Das wohltemperierte Klavier' van Bach. Met het eerste deel vallen de ervaringen uit zijn prille kindertijd samen, met het tweede deel de emoties van het kinderspel, en zo verder tot het 24ste deel. Volgens Kessels is Das wohltemperierte Klavier 'een muzikale bijbel waarin de hele menselijke gevoelswereld te vinden is'. Bach zou met dit werk zelfs de uitdrukkelijke bedoeling hebben gehad het menselijke gemoed te herscheppen tot een 'welgetemperd gemoed': een mentale gesteldheid die de wereld van onrust heeft verlaten en de wereld van vrede heeft gevonden.

De uitwerking

Kessels' als harmonieus beschreven kindertijd wordt gevolgd door de transformaties van de puberteit. Zijn volwassen leven loopt via een commune, 'encountergesprekken' en een eerste baan als muziektherapeut. Maar dat draait allemaal uit op ontgoocheling. Tot hij de filosofie ontdekt en besluit er zijn leven aan te wijden: eindelijk is hij thuisgekomen.

Toch is de zoektocht niet af, want gaandeweg ontdekt de filosoof dat ook de ideeën van filosofen slechts 'schaduwbeelden' zijn, net zo besmet door het menselijk tekort als al het andere. Het verlies van de filosofische taal voert hem naar een andere taal, die wél - onaangetast zou zijn: de muziek. Pas de aanvaarding van het verlies leidt tot de 'tempering van zijn gemoed'.

Opvallend is de spirituele ervaring die de schrijver meemaakt in de Parijse Notre-Dame bij het horen van Tallis' muziekstuk 'Spem in alium'. "Het was alsof ik geheel samenviel met mijzelf en tevens met mijn omgeving. Alsof de klank van de muziek mij omvormde tot één enkele harmonie. Het was alsof ik werd overgenomen, door iets groters, uit een andere wereld." Merkwaardig genoeg leidt net die ervaring tot de aanvaarding van de 'onzuiverheid'. Want hij kan natuurlijk niet blijvend vertoeven in de muziek, hij moet telkens terugkeren naar het dagelijks leven, met zijn ingesleten gewoonten en menselijk tekort.

Kessels hoort al die opeenvolgende levenservaringen in Bachs 'Wohltemperierte Klavier'. Harmonie, melancholie, twijfel, onrust, wanhoop, aanvaarding en berusting: de muzikaal geschoolde Kessels kan al die gevoelens afleiden uit Bachs toonzetting en zijn gebruik van ingewikkelde compositorische middelen.

Redenen om dit boek niet te lezen

De zoektocht naar iets wat uiterst subjectief is, is natuurlijk ook uiterst speculatief. Zonder een beetje bereidheid om Kessels uitgangspunt te aanvaarden, is dit boek dan ook onleesbaar. Bovendien is de gespecialiseerde muzikale analyse van Das wohltemperierte Klavier voor leken moeilijk te volgen. Of je in deze muziek ook écht al deze gevoelens kan ‘lezen’, blijft een open vraag.

Redenen om dit boek wel te lezen

De nadruk op de beleefde ervaring als basis voor een persoonlijk levensverhaal waarin mentale groei centraal staat, klinkt bevrijdend in het dominante discours van objectiviteit en wetenschappelijkheid. Dat de schrijver onbeschrijflijke dingen zoals zijn eigen spirituele ervaringen benoemt, getuigt van zeldzame, intellectuele bravoure. En natuurlijk is dit boek ook een geweldige hommage aan de grote componist, die zijn werken overigens altijd ondertekende met ‘Soli Deo Gloria’: alleen God komt de eer toe.